

▲ Konec května na upolínových loukách na Pramensku.

Pramenné vývěry a rašeliniště Slavkovského lesa 3 – střední část aneb krajinou upolínů a obřích ostřic

Přemysl Tájek, AOPK ČR, Správa CHKO Slavkovský les a krajské středisko Karlovy Vary

Mokřady Slavkovského lesa byly v loňském roce zařazeny na seznam mezinárodně významných, tzv. „ramsarských“, mokřadů pod názvem „Pramenné vývěry a rašeliniště Slavkovského lesa“. Přestože základní informace o této lokalitě lze již nalézt i na zahraničních serverech, podrobnější představení tohoto území byste až doposud hledali marně.

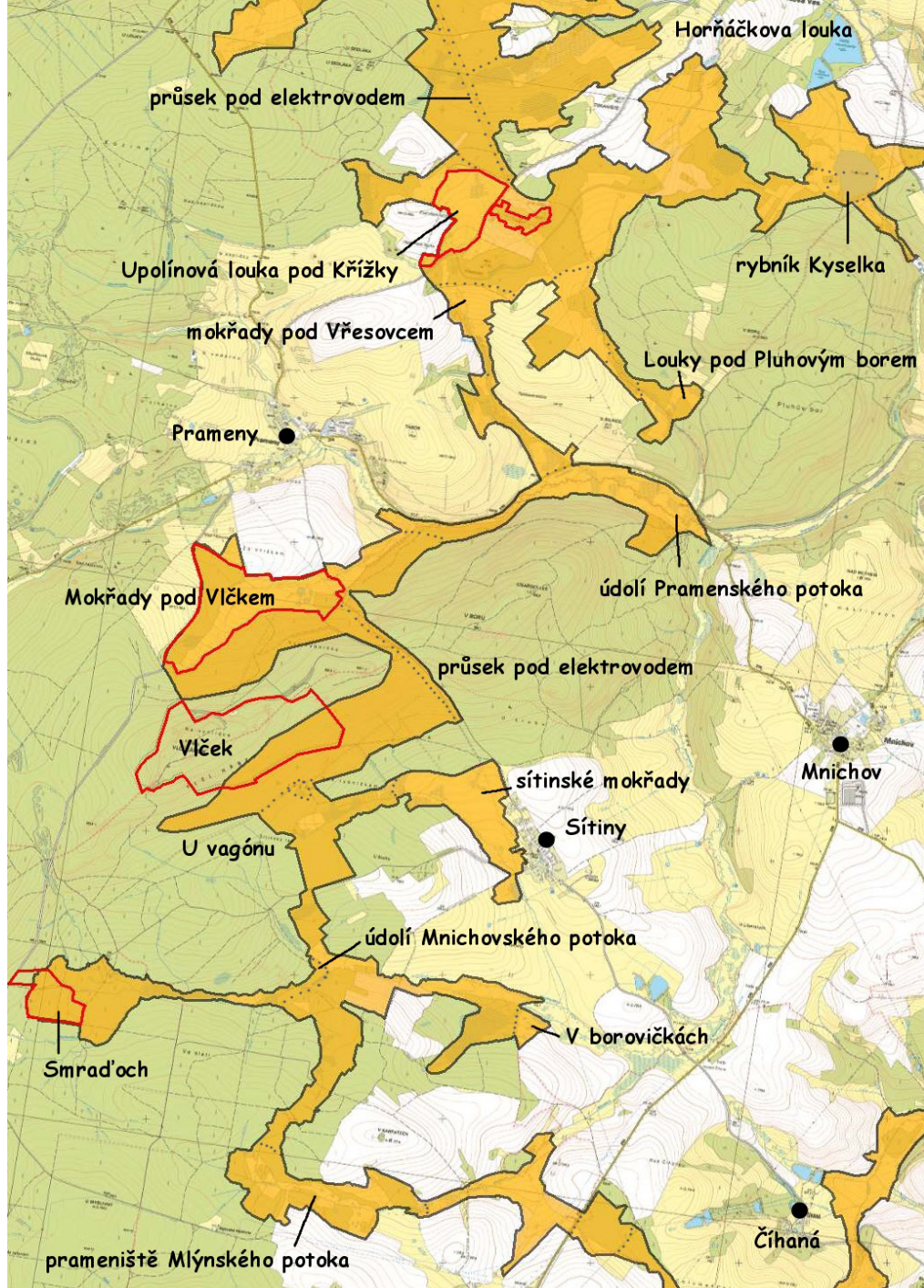
„Pramenné vývěry a rašeliniště Slavkovského lesa“ se skládají ze dvou oddělených částí – lesní (západní) a nelesní (východní) – mapu najdete v Arnice 2/2012. V tomto díle se budeme zabývat středním, 8 km dlouhým úsekem (z celkové délky 19 km). Zdejší mokřady lze stručně popsat jako žlutomodrou krajinu upolínů a sibiřských kosatců, porostů obřích ostřicových stoliček a opuštěných zlatavých luk. Je to kraj neutichajícího tichého bublání mofet, chraplavého večerního volání chřástalů a troubení jelenů za chladných rán.

Jedním z nejceněnějších mokřadů celého Slavkovského lesa je Horňáčkova louka – přes 20 ha rašelinných a mokřadních luk navazujících na průsek pod elektrovedem se žlutáskem borůvkovým zmiňovaným v minulém díle. Zdejší bohaté porosty klikvy bahenní umožňují přežívání početné populace perleťovce severního a v červnu zde rozkvétají stovky prstnatců Fuchsových. Okraje jeleních kališť osídlila masožravá tučnice a houpavá prameniště

porůstá zdrojovka potoční. Nejvzácnější a teprve nedávno objevený zdejší druh je však z říše hmyzu – střevlík Menetriesův (*Carabus menetriesi*).

Představovat Upolínovou louku pod Křížky, která je od roku 1990 chráněna jako národní přírodní památka, nemá na těchto stránkách smysl. Zmíním však neméně hezké rašelinné louky navazující směrem na západ – i zde je množství upolínů a dalších vzácných druhů jako je ostřice rusá a stinná, prstnatec májový i Fuchsův, klikva a spousta arnik.

Jedním z nejkrásnějších rybníků Slavkovského lesa kdysi býval rybník Kyselka. Po zbudování zařízení na čerpání minerální vody již nikdy nebyl zcela napuštěn. Zbývající vodní plocha je dnes útočištěm pro řadu vzácných druhů živočichů, třeba vážku jasnokvrnnou a skokana ostronosého. Drobné vodní plošky na dně bývalého rybníka jsou domovem nenápadné, ale velmi vybíravé vodní masožravky bublinatky menší (*Utricularia minor*)

▲ Střední část ramsarských mokřadů. Lokality zmiňované v textu vyznačeny tečkováním.

- ▲ Bulvy ostřice odchylné na Loukách pod Pluhovým borem.
- Kosatce sibiřské na Loukách pod Pluhovým borem v polovině června.

a severně navazující vlhké čertkusové louky jsou významnou lokalitou hnědáská chrastavcového. Toto poetické zákoutí s malým rybníčkem zarostlým rašeliníkem je potěchou i pro oko botanika – roste zde všivec lesní, hadí mord nízký, klikva, upolíný, ostřice přiblá (Carex diandra) aj. Při troše štěstí lze u rybníka Kyselka kromě Novoveské kyselky (podrobně popsané v Arnice 2/2010) najít i dobře ukryté mofety. Snad proto, že o nich ví jen málokdo, nemají jméno. Možná zatím, možná už upadlo v zapomnění, kdo ví. Možná jen stále trpělivě čekají na příhodu, která by jim v lidském světě vdechla přílehavé pojmenování.

Velmi dobře schované jsou i rozsáhlé mokřady pod Vřesovcem. Pohled od tohoto mělkého údolí ze všech sjízdných cest totiž zakrývají okolní rozvolněné pastviny a pohledu ze zelené turistické značky vedoucí pod Vřesovcem podél Dlouhé stoky brání stromy. Přítomnost zdejší vzácné ostřice odchylné (Carex appropinquata) zaznamenal už v polovině 90. let můj předchůdce Petr Nevečeřal. Kolik jí tady tehdy rostlo se už od něj bohužel nedozvíme, každopádně v současnosti pokrývají její místy až 1 metr vysoké „stoličkové“ bulvy obdivuhodně rozsáhlou plochu o velikosti kolem 1 hektaru. Potěšující je i nedávný nálezy dnes již velmi vzácného suchopýru širolistého, ostřice Dávallovy, vrby rozmarýnolisté a tolje bahenní.

Moc hezké a zcela opuštěné mokřadní louky s kosatci sibiřskými, upolíný a místy i s toljemi pokračují pak i směrem na východ. Atmosféru tohoto místa sice ruší elektrické vedení, na železné sloupy jsem si ale už v naší krajině tak nějak zvykl. A po zkušenostech, kdy dlouhodobé udržování bezlesí pod dráty umožnilo na řadě míst přežít vzácných druhů rostlin nebo motýlů, jsem je vzal i na milost.

Další postup směrem na jih vyžaduje prodírání se bochníky mokřadních vrbin. Místa to bude chůze po čtyřech – ideální způsob, jak zde při troše

štěstí narazit na zdejší velmi vzácnou ale také velmi drobnou a nenápadnou orchidej – korálici trojklannou. Z vrbin pak vyjdeme na jednom z nejmalebnějších zákoutí Slavkovského lesa vůbec – na Loukách pod Pluhovým borem. Kromě spousty modrých kosatců a žlutých upolínů tu roste i početná populace narůžovělých hvozdíků pyšných, fialovočervených vstavačů mužských, ale i méně nápadných rostlin jako je tučnice, bařička, jalovec nebo několik druhů vzácných ostřic. Údolí Pramenského potoka u Pluhova boru je součástí evropsky významné lokality vyhlášené k ochraně vranky obecné. A navazující vodní vlasečnice jsou domovem další vzácné ryby – hvozdík potoční. V údolí se nachází také několik vrtů minerálních vod a jeden přirozený vývěr s poetickým jménem Amálka.

Představení přírodní rezervace Mokřady pod Vlčkem – květnice a botanické perly Slavkovského lesa schválně vynechám, zmíním však malebné údolí s dvojicí zaniklých rybníků a starými kamennými zídkami spojující Mokřady s Pramenským potokem. Roste zde např. ostřice odchylná nebo lněnka alpská.

Botanicky velmi cenný je i průsek pod elektrovodem mezi Mokřady a Sítinami. Každoročně zde vykvétají stovky prstnatců Fuchsových, hvozdík lesní i pyšný. Kouzelným místem hned kousek od cesty Prameny – Sítiny je malý opuštěný hadcový lom s dvojicí jezírek a vzácnou skalní květenou.

O tom, že zdejší krajina v minulosti vypadala dosti odlišně, svědčí i nedaleké lokality bařičky bahenní a velmi vzácné bahničky chudokvětě (Eleocharis quinqueflora). Rostou zde totiž na netypických stanovištích – při prosvětlených okrajích odvodňovacích příkopů uprostřed tmavého lesa, pravděpodobně na posledních zbylých fragmentech vhodných míst. Přestože jsem o jejich výskytu oficiální cestou informoval Lesní závod, vždycky

▲ Prstnatec Fuchsův na Pramensku.
► Upolíny v loukách pod Vřesovcem.

▲ Horňáčkova louka, kde začátkem června rozkvétá všivec lesní. Všechny fotografie Přemysl Tájek.

cestou kolem trochu trnu, zda se z těchto lokalit při těžbě dřeva nestala jen blátivá louže.

Navazující lesní část na jižním úpatí Vlčku je územím vlhkých lesních světlín s bílými koberci jediné čistě západočeské byliny, rožce kuříčkolistého (*Cerastium alsinifolium*). Ve zdejších prameništích, vlhkých smrčinách a borech má tento endemický druh, vázaný svým výskytem pouze na hadcové území Slavkovského lesa, jedno z nejpočetnějších nalezišť.

V místě nazvaném „U vagónu“ (podle starého železničního vagónu, který zde uprostřed hvozdu působí jaksi nepatříčně), se ukrývá zajímavá svahová rákosina. Memento toho, jak by vypadaly Mokřady pod Vlčkem bez pokračování v tradičním obhospodařování slatinišť zajišťovaném ochranáři. Ze vzácných druhů zde roste jen suchopýr širolistý a prstnatec májový, pravděpodobně se však dříve jednalo o druhově bohaté slatiniště, které postupně zadusil nekosený rákos. Na romantickému duchu tohoto místa to však nepoznáte, podobně jako na opuštěné lesní louce o 100 metrů jižněji, kde byly v uplynulých deseti letech zbudovány tři malé tůně.

Nádherným kusem mokřadů jsou vlhké louky západně od Sítin začínající hned za koupalištěm a posledními domy ve vsi. Kromě upolínů, vstačů či vachty pronikl v minulosti do luk i nezvaný bolševník velkolepý, jehož likvidaci zde od roku 2009 zajišťuje Správa CHKO Slavkovský les. Zachovalost území a snad i ochrannářskou péči oceňují každoročně zde hnízdící bekasina otavní a chřástal polní. Nejzápadnější cíp luk pak skrývá nedávno obnovený krásný rašelinný rybník.

Západně navazující chapadlo ramsarské lokality je tvořeno údolím Mnichovského potoka provoněným při tání posledních sněhů spoustami kvetoucích

lýkvců. Nejzápadnější část výběžku je tvořena přírodní rezervací Smradoch s již méně příjemnými čichovými vjemy pocházejícími ze zdejších mofet. Najdeme zde také dva vývěry minerálních vod – Tullingerův pramen a Farskou kyselku s blízkou tůňkou plnou železitých usazenin, kde žije endemická rozsivka *Pinnularia ferrophila*. Na první pohled možná obyčejná louže je jednou ze tří známých lokalit této řasy na světě.

Protilehlé východní chapadlo dále po proudu Mnichovského potoka ukrývá další cenný mokřad – V borovičkách – slatiniště s všivcem lesním, upolíný a drobným rybníčkem obývaným blatnicí skvrnitou.

Dále na jih navazuje prameniště Mlýnského potoka s pcháčovými loukami a kousky slatinišť a pramenišť s ostřicí blešní, vachtou a zdrojovkou potochní. Mokřady zpestřuje více než 20 obnovených tůní a rybníčků. Území je typickou ukázkou toho, že pokud jsou přírodní procesy citlivě ovlivňovány lidskými zásahy, může vzniknout výjimečně harmonický celek. Břehy i samotný vodní sloupec postupně budovaných rybníčků samovolně zarůstají vegetací a stopy lidské činnosti rychle mizí.

Kolem posledního zajímavého mokřadu, který si v tomto díle představíme, jste jistě mnohokrát bez povšimnutí projeli autem. Nachází se totiž necelých 50 m východně od silnice Rájov – Mnichov. Stačí přeskóčit příkop a po pár krocích houštinou se smrky a vrbami se rázem ocitáte na rašelinisti se suchopýrem pochvatým – rostlinou typickou spíše pro vrchovištní rašelinisti, kterou by v tomto „lesíku“ člověk rozhodně nečekal. Překonání silnice je i pomyslným skokem do další části ramsarských mokřadů – slatiništního Tepelska plného minerálních pramenů.